

ηγητοῦ Φιλίππου Ἰωάννου, ἀνδρὸς ὁμολογουμένως λίαν φειδωλοῦ περὶ τὰ ἐγκώμια. Δεύτερον ποίημα σταλὲν εἰς τὸν Διαγωνισμὸν καὶ παμψηφεί βραβευθὲν ἦν ἡ περιφημος „Εἰκασία“. Τὸ ὄνομα τοῦ Βερναρδάκη περιβλήθη ἤδη τὴν ὥραίαν ἐκείνην αἰγλὴν νεκροῦ τῶν Μουσῶν ἱεροφάντου, τὰ βέλτιστα εἰς τὸ μέλλον ὑπισχνουμένου, ὅταν δέ τις ἀναλογισθῇ τὴν ὄντως ποιητικὴν ἐκείνην ἐποχὴν τοῦ φιλολογικοῦ ἡμῶν βίου καὶ τὴν συμπαθῇ προσήλωσιν, μεθ' ἧς ἡ κοινωνία παρηκολούθει τὰς προόδους τῆς νεολαίας, καὶ παραβάλλῃ τὴν σημερινὴν τῶν πραγμάτων τροπὴν, δὲν θὰ δυσκολευθῇ νὰ ὁμολογήσῃ μετ' ἀθυρίας, ὅτι τρίτην ταύτην μετὰ τὸν Ἀγῶνα γενεὰν ὑπολειπόμεθα κατὰ πολλὰ καὶ τῆς δευτέρας ἐκείνης.

Σύγχρονοι πρὸς τὰς πρώτας ταύτας ποιητικὰς δάφνας ὑπῆρξαν αἱ περὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης θεωρίαι τοῦ Βερναρδάκη, αἵτινες ἔκτοτε ἀνέδειξαν αὐτὸν ἀρχηγέτην τοῦ ὕψιστου περὶ τὰ τοιαῦτα συστήματος, ὅπερ ἐκ πολλῶν ἔκτοτε ἀφορμῶν προσεκτίσαστο ἀναφαίρετον κύρος καὶ θὰ κατισχύσῃ ἐπὶ τέλους. Τὰς περὶ γλώσσης ιδέας του, ὡς πρὸς τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν, ἀπλοῦς ἔτι φοιτητής, ἐδημοσίευσεν ὁ Βερναρδάκης ἐν τῇ „Ἀθηνᾷ“, αὐτὰς ταύτας ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον πρεσβεύων καὶ ἀσπαζόμενος. Σκηπτουῖχος αὐτὸς ἀναμφισβητήτως τῆς συγχρόνου παρ' ἡμῶν καλλιρρημοσύνης καὶ τῆς μόνης ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεκτῆς ὀρθοεπειᾶς ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον πάντων τῶν σήμερον ἀκουομένων καὶ ἀναγινωσκομένων, ἀνευ βέβαια ἀνεξερυνήτων λόγων ὑποταγῆς.

Εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας καὶ μελετήματα ἀσχοληθεὶς κατὰ τὸν ἐν Ἀθῆναις φοιτητικὸν βίον του ἦλθεν ὁ Βερναρδάκης κατὰ τὸ 1856 εἰς Γερμανίαν, δεινὸς ἤδη περὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν καὶ γνώστης τῆς γερμανικῆς, ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς, καὶ ἐπέδωκεν εἰς φιλοσοφικὰς κυρίως μελέτας. Ἐδῶ ἔλαβε καὶ τὸ πτυχίον τοῦ Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, φοιτήσας εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Μονάχου ἰδίως καὶ τοῦ Βερολίνου καὶ ἀγαπηθεὶς ἐπίσης καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν περιφανεστάτων Γερμανῶν διδασκάλων του, οὐχὶ — ἐννοεῖται — βοηθείᾳ τοῦ φίλου τύπου, τοῦ ἐνταῦθα τε καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τῆς προσωπικῆς ἀξίας του. Ἐν Μονάχῳ ἐξέδωκε τὴν „Μαρίαν Δοξαπατρῆ“ μετὰ τῶν μακρῶν ἐκείνων καλολογικῶν προλεγομένων, ἐν οἷς πραγματεύεται τὸ ζήτημα τῆς καθ' ἡμᾶς δραματοποιΐας, ὁποῖον δηλ. πρέπει νὰ ᾔηεν τὸ ἑλληνικὸν δράμα καὶ θέατρον. Ἐν Γερμανίᾳ ἐπίσης ἐξέδωκε καὶ τὰς „Κυψελίδας“, τὸ ἀρχαιοπρε-

πὲς ἐκεῖνο ἔργον, ὡραῖον καρπὸν τῶν ὡραίων περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀρχαιότητος μελετῶν του.

Μετὰ πενταετὴ ἐνταῦθα διαμονὴν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1861, ὅτε καὶ διορίσθη Καθηγητὴς τῆς Γεν. Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, διαδεχόμενος τὸν αἰδιδυμὸν Μανούσσην. Αὐτὸ τοῦτο θρίαμβος ἦν ἡ διδασκαλία τοῦ Βερναρδάκη ἐν τῷ ἀνωτάτῳ Ἐκπαιδευτηρίῳ, ὁποῦ παρητήθη τῷ 1869 καὶ μεταβὰς ἐγκατεστάθη ἐν Μυτιλήνῃ. Δὲν εἶνε τὸ οἰκογενειακὸν τοῦτο Ἀνάγνωσμα ὁ τόπος, ὅπου πρέπει νὰ κριθῶσι, καὶ θὰ κριθῶσιν ἡμέραν τινὰ μετὰ πολλῶν ἄλλων συναφῶν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως ζητημάτων, οἱ λόγοι καὶ τὰ θλιβερά αἴτια, οἷς ἐπηκολούθησεν ἡ ἀξιοπρεπὴς ἀποχώρησις τοῦ Βερναρδάκη ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου, οὔτινος ὑπῆρξε τὸ γνησιώτατον θρέμμα καὶ τὸ ἀληθινὸν σέμνωμα. Πᾶν ὕγιες τοῦ ἔθνους στοιχεῖον, πᾶς ὁ ἀποστρεφόμενος τὰ εὐεξήγητα τῶν σπουδαρχιδῶν ληρήματα, μετὰ κατηφείας ὁμολογεῖ τὴν ἀδικίαν, ἥτις ἐγένετο πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅπερ ὁμοίους κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν παιδείαν δὲν ἔχει πολλοὺς νὰ ἐπιδείξῃ τὸ δυστυχοῦν αὐτὸ ἔθνος.

Σειρὰν ὅλην σοφωτάτων διατριβῶν ἐδημοσίευσεν ὁ Βερναρδάκης ἐν τῇ „Πανδώρα“, ἀλληλοδιαδόχως δ' ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης ἐν τῇ „Νεᾷ Ἡμέρᾳ“ καὶ ἄλλοις περιοδικῶς, διαφόρους ἔχων κατὰ καιροὺς τοὺς ἀντιφρονοῦντας. Τῷ 1865 ἐξέδωκε τὴν „Μερόπην“ του. Τῷ 1866 ἐξέδωκε τὴν *Γραμματικὴν* του μετὰ τῶν προλεγομένων ἐκείνων, σφοδρῶς κατακριθεῖσαν, πάντοτε ὅμως περιζήτητον καὶ ὑπὸ πάντων μελετωμένην. Τῷ 1867 ἐξέδωκε τὸν Α'. τόμον τῆς Γενικῆς Ἱστορίας του, σύντομον, ἀλλ' ἄρτιον ἔργον τῆς ἀριστοτεχνικῆς χειρὸς του. Τῷ 1870 ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν τὴν βραβευθεῖσαν Κατήχησίν του, διδασκάλους τε καὶ μαθητὰς τῆς ἔξω Ἑλλάδος εὐεργετήσας.

Ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης ἀπὸ χρόνων καταγίνεται εἰς τὴν συγγραφὴν γιγαντιαίου ἔργου, αὐτὴν, ὡς λέγεται, τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλώσσαν ἔχοντος θέμα ὑπὸ φρασεολογικὴν κυρίως ἐποψίν, μετὰ χαρᾶς δ' ἤκουσε πρό τινας ὁ φιλολογικὸς κόσμος ὅτι ἡτοίμασεν ἤδη τὸν πρῶτον τοῦ „Εὐριπίδου“ του τόμον.

Ἐστὼ βέβαιος ὅτι οἱ κόποι του καὶ ἡ γόνιμος ἐργασία του θ' ἀποβῶσι χρήσιμοι εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν. „Ἀλλὴν ἀμοιβὴν οὔτε ἔχει οὔτε δύναται νὰ ἐλπίσῃ παρ' ἡμῶν πᾶς φιλόπονος καὶ ἑαυτὸν σεβόμενος λόγιος“, καθὼς ἔλεγεν ἄλλοτε ὁ ἴδιος.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΗΜΕΡΑΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ὑπὸ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ Vischer.

(συνέχεια).

Τόσον ζωντανὰ εἶνε τὰ πνεύματα τῆς ἀρχαιότητος, τὰ παρακολουθοῦντα τὸν ὁδοιπόρον μας. Ἡ ζωηρὰ ψυχὴ του ἐνδιατρίβει μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος ἐνώπιον τῶν περιωδέντων λειψάνων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, πρὸ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους ἐν Ὀλυμπίᾳ, πρὸ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων τῆς ἀθηναϊκῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν λειψάνων τῶν ἐξόχων ἔργων τοῦ Φειδίου. Χαριέστατα δὲ περιγράφει τὴν ἀπὸ Ἀνδριτσαινῆς μέχρι Φιγαλίας ἱππασίαν, τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τῆς μονήρους ὀρεινῆς ἀνωφερείας, τὸ θέαμα τῶν ὀρέων τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς θαλάσ-

σης. Ἀλλὰ δὲν ταξιδεύει ὡς ἀρχαιολόγος· πᾶσαν λεπτομερεστέραν περιγραφὴν ἐπαφίνει εἰς τοὺς εἰδήμονας τῆς τέχνης, τοὺς περιηγητάς, καὶ δὲν θέλει νὰ ἐπαναλάβῃ, ὅτι ὑπάρχει γεγραμμένον ἐν τῇ πρώτῃ τυχούσῃ ἱστορίᾳ τῆς καλλιτεχνίας. Τὸν ναὸν τῆς Φιγαλίας ὀκοδόμησεν ἰδίαις δαπάναις ἄσημῆς τις πόλις διὰ τοῦ πρώτου ἀρχιτέκτονος τῆς Ἑλλάδος, τοῦ δημιουργοῦ τῶν θαυμασίων κτιρίων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Ἰκτινίου. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἀκριβῶς ἐκτιμᾷ τὸ ἔσοχον τοῦτο τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἔργον, θεωρῶν αὐτὸ ὡς μάρτυρα τοῦ παρὰ τῷ ἑλλη-

νικῶ λαῶ βαθέως ἐρριζωμένου καλλιτεχνικοῦ αἰσθηματος. Δὲν παραμελεῖ δὲ τὰ πάντα νὰ συνδυάσῃ πρὸς τὸν βίον, ἔχει δηλαδὴ πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, ἐξ οὗ ἀνεβλάστησάν ποτε οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι, ἐξ οὗ οὗτοι ὡς ἀγαλματοποιοὶ ἤντησαν τὴν εὐγένειαν τῶν μορφῶν πρὸς παράστασιν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἐνταῦθα ἐκδηλοῦται ἡ πρόθεσίς του, ὅπως συμπεριλάβῃ εἰς ἓν ὅλον τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ παρόντος.

Πρὸ παντὸς ἤδη πρόκειται, κατὰ φυσικὸν λόγον, περὶ τοῦ ἐὰν ἡ ἀρχαία τῶν Ἑλλήνων γενεὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἐν τοῖς νέοις Ἑλλήσιν. Ὁ Ἑγγεὺς ἐπανειλημμένως καὶ μετὰ ζέσεως καταπολεμεῖ τὴν γνωστὴν θεωρίαν τοῦ Φαλμεράιερ, καθ' ἣν οὗτοι κατὰ μέγα μέρος κατὰγονται ἐκ σλαβικοῦ αἵματος. Δεικνύει τὴν σαφρότητα τῶν ἱστορικῶν ἐπιχειρημάτων καὶ ὡς τὴν τρανώτεράν ἀπέδειξεν τῆς ἰδίας γνώμης παρέχει φυσικῶς τὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία οὐδὲν ἄλλο νὰ διατηρηθῇ, ἐὰν οἱ Σλάβοι κατεπλημύρουν ἐντελῶς τὴν Ἑλλάδα. — Τί συμβαίνει ὅμως ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος; Περὶ τῶν ἰδικῶν μου παρατηρήσεων ὠμίλησα ἄλλοτε ἐν τῇ πραγματείᾳ μου: „Αναμνήσεις Ἑλληνικῆς περιηγήσεως“ (Altes und Neues. 1. Τεύχος). Εἶδον μορφὰς τινος γνησίου ἑλληνικοῦ τύπου κατὰ τὴν κατατομὴν, τὴν λάμψιν τοῦ βλέμματος, τὴν οὐλὴν κόμην, τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα, τὴν ὑπερήφανον στάσιν καὶ τὴν θαυμασίως ἐλαστικὴν εὐκνησίαν· ἀλλὰ μόνον ὀλίγας συνενούσας ὅλα τὰ προτερήματα ταῦτα, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς, καίτοι αἱ τελευταῖαι ἰδιότητες καὶ αὐτὸ τὸ ἀκτινοβόλον βλέμμα εἶνε λίαν διαδεδομέναι, παρετήρησα ὑπτιάζον τὸ μέτωπον καὶ ἀετώδη τὴν ῥίνα, δὲν ἡδυνάμην δὲ νὰ κρίνω, ἐὰν τοῦτο ἦτο δωρικὸς ἢ νοτιοσλαβικὸς τύπος.

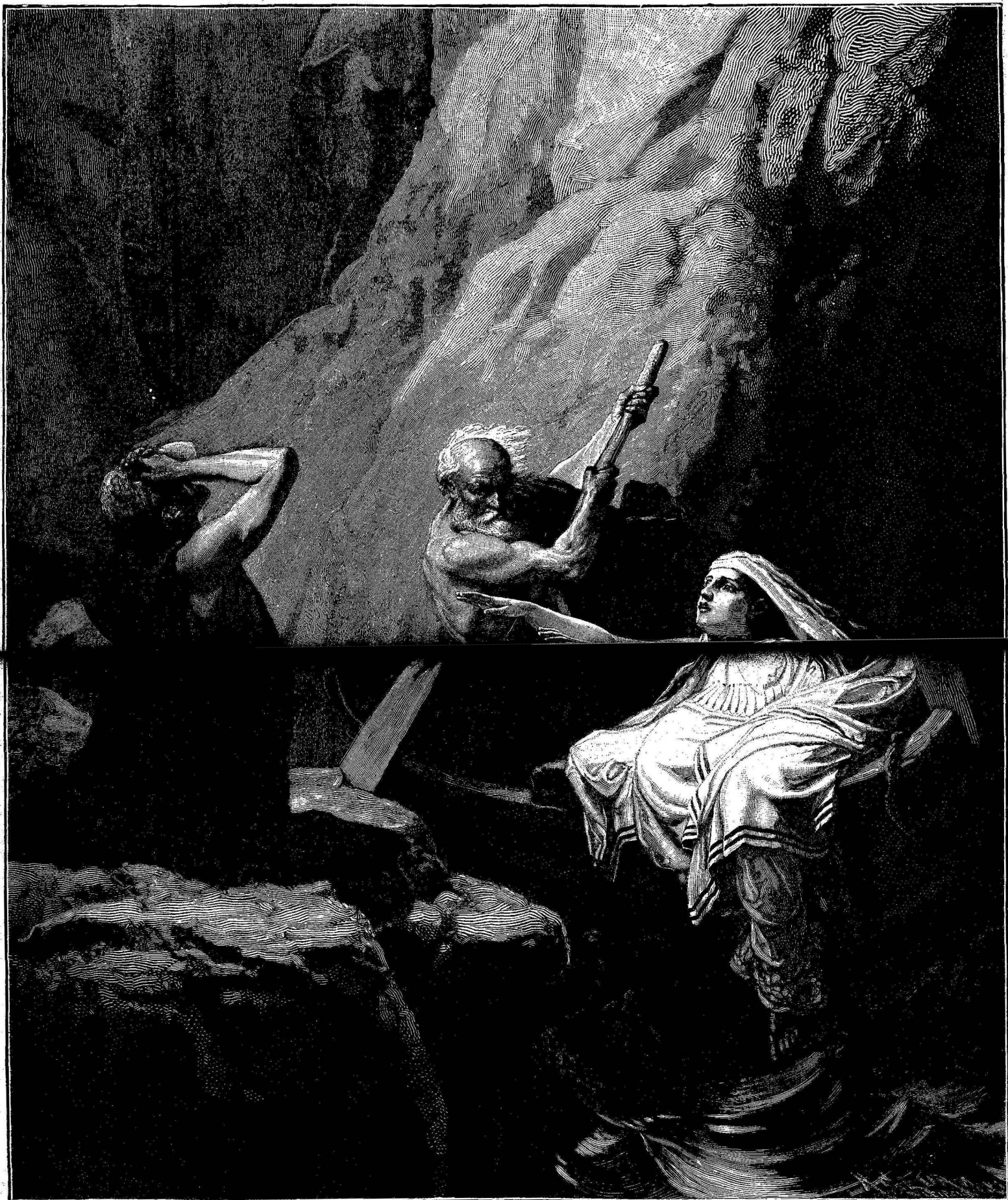
Ἄλλ' ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἶδον πολὺ ὀλίγα, αἱ ἐντυπώσεις μου δὲ συγέλησαν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι. Τὸ ἐναντίον συνέβη εἰς τὸν Ἑγγεῦς, ὅστις διέτρεξε πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐκ τῆς Στερεᾶς εἶδεν ὀλίγα μόνον μέρη, σχεδὸν τὰς Ἀθήνας μόνον καὶ τὰ περίχωρα. Εἶνε παραδεδεγμένον, καὶ μάλιστα παρ' αὐτοῖς ἀκριβῶς τοῖς Ἑλλήσιν, ὅτι ἡ ἀρχαία φυλὴ διεσώθη κυρίως ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πρὸ πάντων ἐν Μάνη, καὶ ὁ ἀκάματος ἡμῶν παρατηρητὴς ἐπικυροῖ τὴν γνώμην ταύτην μετὰ βεβαιότητος. Συγκρίνει τοὺς ὠραίους ἄνδρας, τοὺς ὁποίους εἶδεν ἐκεῖ, πρὸς τοὺς ἐπὶ κάλλει περιβοήτους Μαυροβουνίους καὶ εὐρίσκει τὸν λακωνικὸν τύπον ὑπέρτερον διὰ τοῦ „ὄρθου“ τῆς γνησίας ἀρχαίας ἑλληνικῆς ῥινός. Ἡ εὐγένεια τῶν μορφῶν τούτων τὸν καταθέλλει τόσον ζωηρῶς, ὅσον καὶ ἐμὲ αἱ σπάνιαι μορφαί, τὰς ὁποίας εἶδον. Ἄς παραβάλλῃ τις κυρίως τὰς σελίδας 247—248 τοῦ βιβλίου του. Εὐφραίνεται τις πράγματι, ὅταν βλέπῃ ἀνθρώπους παριστάνοντας διὰ τῆς μορφῆς των τὴν καθαρὰν τοῦ ἀνθρώπου εὐγένειαν. Ὁ περικαλλέστερος ἀνὴρ τοῦ πεπολιτισμένου ἡμῶν κόσμου δὲν ἔχει τόσον φυσικὸν κάλλος. — Ἐν ταῖς νήσοις, ὡς γνωστόν, τὸ ἑλληνικὸν αἷμα εἶνε συναμιγμένον μετὰ τοῦ ἰταλικοῦ, ἀλλ' ἐν Ἰθάκῃ, φαίνεται, παρέμεινεν ἀμιγέστερον· περὶ τούτου παρέδθηκα ἀνωτέρω ἐν σχετικῶν χωρίον.

Λίαν περίεργος δεσμός τῆς ἐσωτερικῆς συναφείας τῶν νέων πρὸς τοὺς παλαιούς Ἑλλήνας εἶνε τὰ διασώζόμενα λείψανα τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας. Αἱ παραστάσεις προσέλαβον ῥωμαντικὴν τινα πνοὴν καὶ ἀνάπλασιν, ἀλλ' ἀναμφιβόλως εἶνε αἱ αὐταί. Αἱ „νεράιδες“ ἔγιναν νύμφαι τῶν ὑδάτων, αἱ ὁποῖαι ὡς „ὠραίαι δέσποιναί“ διακτινίζονται ἐν τοῖς ῥύαξιν, ἄδουσι, χορεύουσι, τὸν ὥτακουστοῦντα ἔμως τιμω-

ροῦσι δι' ἀοράτου καὶ θανάτηφόρου κτυπήματος κατὰ κεφαλῆς. Περὶ τούτου διηγείται καὶ ὁ Χᾶνς Χόφμαν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν διηγημάτων του: „Ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Φαιάκων.“ Ὁ ὑποχθόνιος πορθυμὲς Χάρων, τὴν σήμερον Χάρος, μετεμορφώθη εἰς φάσμα τοῦ θανάτου, τὸ ὁποῖον ἐφιππον διασχίζει τοὺς αἰθέρας, φέρον ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου παιδικὰ πτώματα. Ὁ Ἑγγεὺς ἀναδημοσιεύει τὸ τραγούδι, τὸ ὁποῖον ἐθαύμαζε τόσον καὶ μετέφρασεν ὁ Γκαίτε· οὗτος τὸ ἔμαθε διὰ τῆς ἀναγνώσεως, ὁ Ἑγγεὺς ὅμως τὸ ἤκουσεν ἀπὸ στόματος τοῦ λαοῦ, ὅτε ὁ συνοδὸς αὐτοῦ ἐφοβήθη τὸν Χάρον κατὰ τινα ἐπικειμένην καταιγίδα. — Κατὰ τὸν ἐπικίνδυνον εἰς Ἡλείαν πλοῦν οἱ ναῦται, κωλυθέντες νὰ φθάσωσιν εἰς Ἱέρακα, ἀποδίδουσι τὸ ἐμπόδιον εἰς τὴν Λάμιαν. Τὸ φόβητρον τῶν παιδίων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μετεβλήθη ἄρα εἰς πονηρὰν θαλασσίαν νύμφην, ἡ ὁποία ἄλλως ἐξ ἀρχῆς φαίνεται ἔχουσα συγγένειαν μὲ τὴν θάλασσαν, διότι ποιητὴς τις τὴν Λάμιαν ἀποκαλεῖ θυγατέρα τῆς Σκύλλης (βλέπε Πρέλλερ, Ἑλληνικὴν Μυθολογίαν. I, 507). — Τὴν πέμπτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἐνὸς παιδίου ἐρχονται αἱ νύμφαι ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον καὶ τῷ φέρουσι δῶρα· εἰς αὐτὰς δὲ μεταξὺ προσευχῶν παρατίθενται ὡς θυσία ζυμαρικά καὶ σταμνίον πλήρες οἴνου. Αἱ νύμφαι αὗται λέγονται *μοῖραι*. Πῶς ἄρα γε αἱ θεαὶ τοῦ πέπρωμένου μετεβλήθησαν εἰς νύμφας; Κυφὸς τις σκυτοτόμος ἔλεγε πρὸς τὸν ὁδοιπρὸν μας ὅτι: „ὕπαρχουσι καλαὶ καὶ κακαὶ μοῖραι, πρὸς ἐμὲ ἦλθε μία κακὴ“ ἡ δὴλῶσις δὲ αὕτη ἴσως δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς λαβὴ πρὸς ἐξηγήσιν τῆς μεταμορφώσεως ταύτης.

Οὕτω πολλὰ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων εἶνε ἐπίσης ἀρχαῖα, ὡς π. χ. ὁ δημῶδης χορὸς, ὁ ὁποῖος εἶνε συρτός· οἱ χορεύοντες συνοδεύουσι τὰς κινήσεις των δι' ἁσμάτων· τὰ γένη δὲ χορεύουσι χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων. Οἱ νεώτεροι Ἑλληνες ἐθαύμαζον καὶ ἔσειον μετ' ἀγανακτικῆς τὰς κεφαλὰς των ὅτε εἶδον τοὺς βαυαροὺς στρατιώτας νὰ χορεύωσι μετὰ βαυαρίδων. — Ἀρχαῖα ἐπίσης εἶνε καὶ ἡ συνήθεια τοῦ ν' ἀναμιγνύωσι ῥήτινὴν εἰς τὸν οἶνον. — Εἰς τὰς διαφόρους συνηθείας τοῦ λαοῦ ὑπάρχουσι βεβαίως καὶ ἄλλα πολλὰ λείψανα ἀρχαικοῦ βίου, ἐλάχιστα ὅμως εἰς τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ· ἀλλ' ὡς ἀναφέρει ὁ Ἑγγεὺς, οἱ Μανιάται μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 10^{ου} αἰῶνος ἐτέλουν ἐπὶ τῶν ὄρειων αὐτῶν κρησφυγέτων θυσίας εἰς τὸν Δία καὶ εἰς τὸν Ἄρην.

Ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν τὴν διατήρησιν τῆς γλώσσης ὡς ἀσφαλὴ ἀπέδειξεν κατὰ τῆς γνωστῆς θεωρίας τοῦ Φαλμεράιερ. Ἄλλο δὲ ζήτημα εἶνε, ὁποῖαν τινα σχέσιν ἔχει ἡ νεοελληνικὴ πρὸς τὴν ἀρχαίαν, καὶ πρὸ πάντων μάλιστα ὡς πρὸς τὴν προφορὰν. Μετὰ ζέσεως ὑπερασπίζεται ὁ συγγραφεὺς τὴν λεγομένην προφορὰν τοῦ Ῥεῦχλινίου, διατεινόμενος, ὅτι ἡ σημερινὴ εἶνε καὶ ἡ γνησίᾳ ἀρχαία. Ἐπιτραπήτω μοι νὰ μὴ ἀναμιχθῶ εἰς τὸ διαφιλονεικούμενον τοῦτο ζήτημα. Ἀφήσωμεν αὐτὸν ν' ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς γνώμης του π. χ. κατὰ τοῦ Γουσταύου Μάιερ, ὅστις ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτοῦ (ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τοῦ Μονάχου, παράρτημα τοῦ ἀρ. 354, 22. Δεκεμβρ. 1886), ἄλλως ὅμως ἀπέλαυσε τὴν αὐτὴν ἡδονὴν ἀναγινώσκων τὸ βιβλίον, τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς ἠσθάνθημεν. Ὁ Ἑγγεὺς ἐπραγματεύθη ἀρτίως τὸ ζήτημα ἐν ἰδιαιτέρῳ συγγράμματι, ὑπὸ τὸν τίτλον: „ἡ προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς.“ Ἐγώ, μὴ ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς εἰς τὴν κλασικὴν φιλολογίαν, δύναμαι μόνον νὰ εἶπω, ὅτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦτο ἀκατανόητος ἡ περίσσεια τῆς φωνῆς *ι* (ἡ προφορὰ δηλαδὴ τοῦ *η*, *ει* καὶ *οι* ὡς *ι*, ἐπομένως, ἐπειδὴ καὶ τὸ *υ* δὲν διακρίνεται ἀπὸ τοῦ *ι*, πάντε *ι*) τοῦτο κα-

Ο ΟΡΦΕΥΣ ΚΑΙ Η ΕΥΡΥΔΙΚΗ.

Εἰκὼν τοῦ καθηγ. Wassily Petrowitch Werestchagine.

θιστᾶ τὴν γλῶσσαν, τρόπον τινά, ἀκιδωτὴν καὶ ὀξεῖαν, ἀνθ' οὗ βεβαίως ἀποζημιούται τὸ οὐδὲ διὰ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως τοῦ εὐήχου οὐ. Ἐν τῇ προφορᾷ τῶν συμφώνων ἀκέραιον διατηρήθη τὸ δ καὶ τὸ υ, ὅμοιον πρὸς τὸ ἀγγλικὸν th, ἀλλὰ κλίνον ὀλίγον τι πρὸς τὸ f· οὕτω δὲ παρήχθη ἐκ τοῦ Θεοδώρου *Θεόδωρ* καὶ ἐκ τοῦ Ματθαῖος *Ματθαίης*. Δὲν ἐκτείνονται περισσώτερον, ἀλλ' ἀφίνω τὴν ὑπόθεσιν εἰς τοὺς εἰδήμονας. Δὲν θέλω ὅμως νὰ παρίδω τὴν ἀκμαίαν ζωϊκὴν δύναμιν, μεθ' ἧς ἡ νεοελληνικὴ ἀντλεῖ ἐκ τῆς ἀρχαίας ὅτι συντελεῖ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν σημερινῶν ἀναγκῶν τῆς. Λυποῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι νὰ παραδέσω τὰ σαρηδὸν ἐπερχόμενα εἰς τὸν νοῦν μου παραδείγματα. Εἰς τοῦτο βοηθοῦνται οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῆς συνθετικῆς δυνάμεως τῆς γλώσσης των, ἧς στεροῦνται αἱ ῥωμανικαί, τὴν ὁποίαν ὅμως ἔχει καὶ ἡ ἡμετέρα πρὸς ἰδίαν ἐαυτῆς ἱκανοποίησιν καὶ οὐχὶ πρὸς ἐπαίτειαν. Ἀληθῶς ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ *λεξιχευῶσται* καὶ ὀφειλέται ὅλου τοῦ κόσμου ἔπρεπε νὰ λάβωμεν ὡς παράδειγμα τοὺς νέους Ἕλληνας!

Περὶ δὲ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ; Ποίαν ἐκφέρει περὶ αὐτοῦ κρίσιν ὁ ἡμέτερος μάρτυς; Ἐξετάσωμεν ἐν ἀρχῇ τὸ ζήτημα περὶ τῆς τιμιότητος εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν βίον. Τὰς παρατηρήσεις του συνέλεξε κατὰ μέγα μέρος ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἰθάκῃ, ἐν δὲ τῇ Στερεᾷ καὶ ἐν Ἀθῆναις, ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω, διέτριψε μόνον ἐπὶ ὀλίγον χρόνον. Ἐκεῖ πολλὰς συνῆψε σχέσεις πρὸς πεπαιδευμένους, ὑπαλλήλους καὶ ἀξιωματικούς, ἀλλὰ πολὺ περισσώτερον ἐσχετίσθη πρὸς τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος παράμεινεν εἰσέτι ἀνέπαφος ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων τούτων ἐσχημάτισεν εὐμενεστάτην κρίσιν. Εἰς συγκρίνεσιν τὸν κινεῖ ἡ ἀγαθότης τοῦ λαοῦ τούτου, ἡ δὲ φιλοξενία, ὡς εἶδομεν ἐν ἀρχῇ, πανταχοῦ τὸν ὑποδέχεται ἀνοικταῖς ἀγκάλαις, καὶ πρὸ πάντων ἐν Ἰθάκῃ: „φιλιῶς μὲ εἶχον ὑποδεχθῆ ἐν Κερκύρᾳ καὶ Κεφαλληνίᾳ, ἀλλ' οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦδε προσῆλθον εἰς δεξίωσίν μου μετὰ τόσης ἀγάπης καὶ ἀγαθότητος, μεθ' ὅσης ἐν Ἰθάκῃ· ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν ἀπόβασιν ἐγενόμην τὸ θετὸν τέκνον τῆς νήσου, πάντες ἐπροθυμοποιούντο νὰ με ὑπηρετήσωσι καὶ περιφερόμην ὡσεὶ ἐπὶ πτερῶν ἐν τῇ ἄλλως ἀβροδιαίτῳ καὶ ἡσύχῳ ταύτῃ νήσῳ. — „Ὁ ξενόδοχος τοῦ Παρνασσοῦ“ θεωρεῖ ἐαυτὸν οὐχὶ μόνον ὡς ἐνοικιαστὴν καὶ τροφοδότην τοῦ ξένου, ἀλλὰ καὶ ὡς θετὸν πατέρα καὶ ὑπεύθυνον κηδεμόνα τοῦ ἀπροστατεύτου ἁλλοδαποῦ. Εἰς τὸν χρηστὸν ἄνθρωπον πρέπει νὰ εἰπῶ καθαρά καθαρά, ὅτι θέλω καὶ μίαν φοράν νὰ ἐξέλθω μόνος, διότι ἄλλως μὲ ἀκολουθεῖ ὡς πιστὸν κυνᾶριον μὴ τυχὸν καὶ μοι συμβῇ τι ἀπενεκαῖον. Δὲν ἐννοῶ δὲ πῶς εἶνε δυνατόν τοιοῦτό τι νὰ συμβῇ ἐν Ἰθάκῃ χωρὶς ὑπερτέρας τινὸς καὶ ἀναποφεύκτου δυνάμεως ἢ μεγάλου ἰδίου πταίσματος.“ Ὅπου φέρει συστάσεις — πολλαχοῦ δὲ καὶ ἄνευ τούτων — γίνεται δεκτὸς ἐν τῷ οἴκῳ ὡς ξένος, ὅπου δὲ κατέλυσεν ἐν χανίσις ἢ ξενοδοχείῳ, πανταχοῦ ἀναιτίως ἐπλήρωσεν ἐλάχιστα. Πάντες εἶνε οἰκεῖοι καὶ ἐμπιστεύονται πρὸς ἀλλήλους καὶ δὲν κλείουσι τὰς θύρας των. Οἱ μεμορφωμένοι, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶνε εὐπροσέγγοροι καὶ αὐτοὶ εἶνε οἱ ἀσκούντες τὴν φιλοξενίαν. Ἐν Ἀνδριτσαινῇ μανθάνει ὁ ἐκεῖ σταδυμῶν ἀξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς, ὅτι ἐφθάσεν εἰς ξένος καὶ ἀμέσως τρέχει ἑφιππος νὰ τὸν προσκαλέσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, τὸν ξενίζει καὶ φροντίζει τὰ δέοντα εἰς τὴν περαιτέρω πορείαν του. Ὁ κύριος οὗτος

ἐσπαύδασε κυρίως τὰ νομικά, δὲν εἶνε ἐπομένως Καναδὸς ὁ ὁποῖος τῆς Εὐρώπης κτλ.

Ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὰς ἀνωτέρω κρίσεις εἶνε γνωστὴ τις καὶ ἐν Ἀνατολῇ διαδεδομένη παροιμία, κατ' ἣν ὁ Ἕλλην ὡς πρὸς τὴν πλεονεκτικὴν πανουργίαν εἶνε ἀνώτερος τοῦ Ἰταλοῦ, τοῦ Ἰουδαίου καὶ τοῦ Ἀρμενίου, οὐχὶ δὲ καλλιτέρα εἶνε ἡ κρίσις καὶ πολλῶν νεωτέρων περιηγητῶν. Ἐγὼ αὐτὸς ὑπέστην δυσάρεστά τινα ἐπεισόδια, ὅχι ὅμως ἐν Πελοποννήσῳ, ἧς εἶδον μόνον μικρόν τι μέρος. Πῶς ἄρ' αὖ γὰρ νὰ ἐξηγήσωμεν αὐτὴν τὴν ἀντίφασιν;

Ὁ ἡμέτερος φιλέλλην δύναται νὰ εἰπῇ καὶ λέγει, ὅτι ὁ εἰσδύων πολιτισμός, ἡ ὁλονὴν αὐξοῦσα πληθώρα τῶν ξένων καὶ ἁλλοδαπῶν εἰς χώραν τέως ἀδιάφθορον κατὰ τὰ ἥθη, ὁ μαγικὸς λέβης τῶν μεγάλων πόλεων πανταχοῦ γεννᾷ αἰσχροκέρδειαν, ὑπερτίμησιν καὶ ἀπάτην, καὶ τοῦτο λέγων, πόσον ἔχει δίκαιον! Ἀφήσωμεν τοὺς ἄλλους καὶ παρατηρήσωμεν, ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ, τὴν δοκὸν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ! Συγκρίνωμεν τὰς πόλεις μας πρὸς τὰς πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ! Μήπως ὀλιγώτερον κενοῦται τὸ βαλάντιόν μας ἐν αὐταῖς καὶ ὀλιγώτερον ὑψηλαί εἶνε αἱ τιμαί; Παραβαλωμεν δὲ καὶ τὴν ἡθικὴν κατάστασιν τῶν ὀρεινῶν ἡμῶν χωρῶν, ὁποία ἦτο πρὶν ἢ ἀνακαλυφθῶσιν ὑπὸ τῆς πεπολιτισμένης κοινωνίας, πρὸς τὴν κατάστασιν ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀνεκαλύφθησαν· πῶς φαίνονται τὰ πράγματα; Ὅποιαν ὄψιν ἔχουσιν ἐν Ἑλβετίᾳ, ἀφ' ὅτου ἡ χώρα αὕτη μετεβλήθη εἰς μέγαν ξενώνα; Πρὸς ὕψους τοῦ Ἑγγελ δυνάμεθα μάλιστα νὰ προσθέσωμεν ὅτι: ἐὰν ὁ χαρακτὴρ τῶν Ἑλλήνων ἦτο δόλιος, δὲν ἔπρεπε ἄρ' αὖ γὰρ νὰ προδοθῇ καὶ ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἐπέδρασεν εἰσέτι ἡ ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ διαφθορά; Δυνάμεθα δὲ προσέτι νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα παροιμία χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς δουλείας, ὅτε ἡ λέξις κλέφτης ἦτο ὄνομα τιμῆς παρὰ τοῖς Ἕλλησι, διότι ἦτο ἐπιτετραμμένη καὶ μάλιστα ἐνδοξος πᾶσα κλοπὴ καὶ ληστοπραξία κατὰ τῶν σκληρῶν ἐπιδρομῶν.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡδύνατο νὰ ρηθῇ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ὅτι καὶ οἱ πρόγονοί των δὲν ἦσαν εἰλικρινεῖς τῆς ἀληθείας φίλοι, ὅτι προκειμένου περὶ χρημάτων δυσκόλως εἶχον τὰς χεῖρας καθαρὰς καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἰρωνικῶς ἔλεγον *Graeca fides*.

Οὕτως ἀφίνω ἀμφιρρέπουσαν τὴν πλάστιγγα, κλίνουσαν ὅμως μᾶλλον πρὸς εὐνοϊκωτέραν κρίσιν. Πολυετὴς μόνον, ὅχι τοῦ Ἑγγελ, οὔτε ἡ ἐμὴ, οὔτε ἄλλου τινὸς πείρα δύναται νὰ κρίνῃ ὀριστικῶς περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος. Ἐὰν δὲ τι ὑπάρχῃ εἰσέτι ἀβέβαιον, διὰ τί νὰ μὴ αἰσθανώμεθα τέρψιν, ὅταν μία χρηστὴ καρδιά ἀποφαίνεται ἀμέσως καταφατικῶς;

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κεφαλαίου τῆς τιμιότητος. Ἡ τελευταία αἰτία τῆς παρακμῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν ἦτο ἡ ἡδυπάθεια καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀπορρέουσα ἐκδήλυνσις. Ὅποσον αὕτη εἰσέδυσεν εἰς τὸν λαὸν ἀγνοοῦμεν, ἀλλ' οὗτος ἔμεινε βεβαίως ἀγνότερος, παρ' ὅσον ἡμεῖς νομίζομεν. Κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐχαλίνωσεν αὐτὴν ἐν Ἑλλάδι, — καίτοι ἐν Βυζαντίῳ οὐδὲν κατώρθωσε κατὰ τῶν γνωστῶν κακιῶν. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων του ὁ Ἑγγελ σχηματίζει εὐνοϊκωτάτην κρίσιν. Πανταχοῦ, εἰς ὅλας τὰς περιπλανήσεις του εὕρισκε αὐστηρὰν σεμνότητα παρὰ ταῖς γυναιξὶ καὶ ἀγνότητα τῶν ἡθῶν.

(ἐπεταὶ συνέχεια.)

